

Sborník abstrakt

presah

Spirituální gramotnost
a smysl života v pedagogice
a kinantropologii

Setkání tazající se po duchovním rozměru
sekularizovaného školství. Sdílení idejí, diskuze
s odborníky, hledání lidského rozměru edukace
v digitálním věku technické virtuality.

2024
3.–4. října
Kaple Božího Těla
Umělecké centrum
UP Olomouc

Fakulta
tělesné kultury

Filozofická
fakulta

konference.ftk.upol.cz/2024/presah/

čtvrtek | 3. 10.

09:45–10:00

slavnostní zahájení

10:00–10:45

Vyžádaná přednáška

prof. PhDr. Jan Hábl, Ph.D. *Tajemství morální autority pedagoga*

Co je to autorita? Co je to morální autorita? Jak vzniká? V čem spočívá? Přednáška nabízí Komenského pojetí morální autority učitele a její význam pro výchovně-vzdělávací proces. Jak souvisí pojmy jako řád, disciplína, nárok nebo kázeň s formováním identity a morálního charakteru jedince? Jak vypadá edukační proces bez autority? Jaké má důsledky pro morální vývoj dítěte? Jak souvisí autorita s pojmy "dobro" a "transcendence"?

10:45-12:15

MgA. Mgr. SM. Angelika - Ivana Pintířová *Putování krajinou biblického příběhu*

Hledám už řadu let způsoby, jak oživit biblický příběh a jeho poselství, a napomoci čtenáři, aby četba Písma byla osobním setkáním a vedla k novým „objevům“ ve známém příběhu?

Inspirací pro takovou práci s biblickým příběhem bylo moje studium pedagogiky, posléze dramatické výchovy i osobní modlitební zkušenost především s ignaciánskou modlitbou všemi smysly. Vycházím z části dramatické výchovy, která není zaměřená na produkt (cílem není představení pro diváky), ale na proces samotný.

Ráda bych se podělila o svou zkušenost, kterou jsem získala díky vedení duchovních obnov ve farních skupinách a hlouběji ji reflektovala praktickým výzkumem. Chtěla bych upozornit i na rizika a zformulovat nějaká rámcová pravidla pro takový způsob práce s Písmem, který by inspiroval někoho dalšího.

Mgr. Barbora Korčáková *Nová náboženská hnutí jako odpověď na hledání smyslu života*

Nová náboženská hnutí jsou pro mnohé své následovníky odpovědí na problémy a otázky, na které jinde nenašli odpověď. Jaký je smysl života? Jak být v tomto životě šťastný? Zároveň ale mnohá nová náboženství svým vyznavačům slibují dosažení pozemského štěstí – bohatství, zdraví, rodinného štěstí. Je mezi členy zdůrazňována spirituální rovina nebo rovina blahobytu? Příspěvek bude na základě analýzy výpovědí členů hnutí Soka Gakkai International uveřejněných na YouTube pojednávat o tématech, která členové akcentují jako důvody své konverze či členství.

Mgr. Michal Pařízek, PhD. *Úžas, údiv a spiritualita - základní kameny celostního vzdělávání*

Ve svém příspěvku bych rád představil dvě oblasti, které považuji za zajímavé v souvislosti se spirituálním rozvojem člověka. První oblastí je celostní vzdělávání jako přístup, který klade velký důraz na rozvoj spirituální stránky člověka. Celostní vzdělávání staví nejen na náboženské spiritualitě, ale opírá se o úžas a údiv, jakožto ne

	nutně nábožensky orientovaná východiska pro další výchovu a vzdělávání. Druhou oblastí bude poukaz na bohatství křesťanských spiritualit, z kterých lze čerpat pro každodenní praxi ve výchově a vzdělávání v České republice.
12:15–13:15	oběd (ve vlastní režii)
13:15–14:00	<i>Vyžádaná přednáška</i> Mgr. Karel Müller (Pastoral Brothers) <i>Spiritualita a sociální média</i> Na sociálních sítích Češi v průměru tráví přes dvě a půl hodiny denně. Sítě samotné se staly důležitou součástí našeho každodenního života. Sdílíme tam emoce, hledáme informace a pociťujeme sounáležitost. A co spiritualita? Má na sociálních sítích vůbec místo? Lze ji tam vůbec předat a zažít?
14:00–15:00	Mgr. Jan Klokočka <i>Spirituální well-being studentů: Systematický přehled současného empirického výzkumu</i> Cílem příspěvku je představit výsledky systematické přehledové studie zabývající se tématem spirituálního well-beingu v kontextu školy. I přes rostoucí zájem o dané téma v zahraničí je pedagogickému výzkumu spirituální oblasti well-beingu v České republice věnováno méně pozornosti. Abychom podpořili tuzemský výzkum, nabízí tento příspěvek přehled empirických studií věnujících se spirituálnímu well-beingu v kontextu školy za posledních deset let. To s důrazem na (1) zkoumaná témata a výzkumný kontext, (2) výzkumné metody a (3) hlavní výzkumná zjištění. Na závěr studie diskutuje tyto oblasti i jejich implikace pro další výzkum v této oblasti. Mgr. Martina Kočerová, PhD. <i>Cesta do hlubin studentovy duše</i> Příspěvek vychází z výsledků dvou výzkumných šetření, a je zaměřen na to, jak blízký je mladým lidem pojem náboženství, a jak si interpretují pojem svatý. V prvním z výzkumů byla aplikována metoda sémantického diferenciálu. Pojem náboženství reprezentoval schopnost kontemplace, filosofické reflexe, zájem o hledání toho, co přesahuje každodenní životní zkušenost. Ukázalo se, že se jedná o významově velmi vzdálený pojem k já. Pozorována byla bezradnost respondentů při práci s pojmem náboženství. Obdobná bezradnost byla přítomna také ve druhém z výzkumů, který šel cestou transparentní interpretace, aplikovanou metodou byla kvalitativní obsahová analýza. Ukázalo se, že pojmy jako je svatý a posvátno jsou většinou respondentů cizí, a neví, jak k nim přistoupit, což ovšem nemusí vždy hned znamenat averzi vůči náboženství či spiritualitě.
15:00–15:30	coffee break
15:30–16:30	Mgr. Petr Kosek <i>Buberovský Dialog v krajině (workshop)</i>

Buberovský Dialog v krajině: Podle Světové zdravotnické organizace (WHO) je zdravý stavem fyzické, duševní a sociální pohody. Kromě těchto tří dimenzí lze připojit i složku spirituální a ekologickou. Ekologickou složkou je myšlen i určitý stav pohody mezi jednotlivými druhy a systémy. Jak můžeme být ale v ekologické pohodě, když jsme se distancovali (odcizili) od ostatních živých organismů? Cítíme se být součástí celého systému zvaného příroda, nebo jsme něčím mimo ni? V rámci workshopu se budeme věnovat vztahu mezi vnitřní krajinou člověka s tou vnější ve které žijeme a jejíž jsme součástí. Během workshopu budeme aktivně využívat výtvarného materiálu k facilitaci tohoto vztahu.

16:30–18:00

Adam Lalák, MPhil. MA. *Filosofická praxe a sekulární spiritualita*

Klíčovou výzvou rozvoje sekulární spirituality nejen ve vzdělávání je otázka, jak zůstat nedogmatickými, otevřenými a intelektuálně zodpovědnými a přitom vytvořit prostor pro patřičnou hloubku na úrovni osobního prožívání i komunitního života. Tento příspěvek představí filosofickou tradici jako možný inspirační zdroj pro duchovní život v sekulárním klimatu. Filosofie ve své původní podobě nebyla akademickou disciplínou, a především určitým “způsobem života”; toto pojetí dodnes přežívá např. v mezinárodním hnutí filosofické praxe. Příspěvek hnutí v krátkosti představí a následně si položí otázku, které aspekty filosofické praxe mohou posloužit jako inspirační zdroj sekulární praxe. Mezi probíranými příklady bude mj. kontemplativní dialog, sekulární kázání a filosofická svatba.

Pavel Mencl *Život je volba*

Vaše tělo je to nejcennější, co máte. Je to vaše plavidlo vesmírem. Máte jen jedno, a to je pro každého nás to nejlepší. A nejhezčí. Nikdo a nic není víc než vaše tělo. Tohle tělo se musí cítit dobře. Cokoliv je pro ně těžké, tak ho, promiňte velká slova, zabíjí. Tělo má rádo lehkost a radost. Jak se k ní dostat? No přece volbou. Volbu, chcete-li rozhodnutí, děláme vědomě, podvědomě nebo nevědomě během každého dne nespočetněkrát. My sami rozhodujeme, co budeme jíst, pít, mít na sobě, jak se budeme cítit, jakou náladu a emoce budeme mít, jestli je naše tělo zdravé, a mnoho dalšího. Tahle přednáška vás patrně překvapí. Dozvíte se, jak a proč vytváříme různé emoce, názorně si ukážeme, že se můžeme během chvílky uvolnit i tam kde jsme sevřeni, napjatí nebo se cítíme pod tlakem. Rádi byste si to zažili? Je Vaše volba, jestli přijдете na mou přednášku. Uvidíme se?

MgA. Petra Dražanská, PhD. *Spiritualita není otázkou víry, ale prožitku*

Kdokoliv, kdo pracuje s lidmi a zaobírá se seberozvojem, narazí dříve či později na základní otázky “Kdo jsme, co tu děláme a jaký to má smysl?”. Neodbytnost těchto otázek také dožene každého, kdo se ocitne v nějaké těžké mezní životní situaci nebo ho pohltí období duchovní stagnace. V takových chvílích je požehnáním potkat průvodce, který nezneužije křehkosti a důvěry člověka, začínajícího se obracet ke spiritualitě jako k poslednímu vnitřnímu záchrannému bodu, o který se může opřít v jeho rozpadajících se vnějších životních okolnostech.

Průvodce, který nepředkládá vznešené myšlenkové konstrukty, nelže, neslibuje zázraky, nenutí uvěřit, ale pomůže člověku na vlastní kůži prožít jeho očistný proces iniciace, který vede k prožitku své božské podstaty, vlastní síly, vnitřního míru, jednoty a blaženosti. Kde ale dnes takové průvodce hledat? Jak rozvíjet spirituální gramotnost v dnešním světě?

18:00–19:30 večere (ve vlastní režii)

19:30–22:00 doprovodný program ve večerní Olomouci

Postery

Mgr. Eliška Suchánková, Ph.D. a Mgr. et Mgr. Renáta Matušů, Ph.D. *Jaká je spiritualita českých pedagogů? Náhled do tradičních a alternativních škol*

Poster představuje výzkum realizovaný mezi pedagogy vybraných českých základních škol tradičního a alternativního pojetí vzdělávání (Suchánková, E., & Matušů, R., 2020). Cílem výzkumu bylo především zjistit míru spirituality pedagogů v dimenzích ekospiritualita, etický entuziasmus, sounáležitost, mystika, svědomitá starostlivost a latentní monoteismus a její korelaci s mírou empatie pedagogů. Ke sběru dat byl využit Pražský dotazník spirituality (PSQ 36) a Torontský dotazník empatie (TEQ). Vedle představení výsledků výzkumu si klademe za cíl položit otázky do další diskuze k významu spirituality pedagogů, místu spirituality ve vzdělávání, spirituální gramotnosti aj.

pátek | 4. 10.

09:00–09:45

Vyžádaná přednáška

Mgr. et Mgr. Kamila Němečková, Ph.D. *Spiritualita a postmaterialistická věda ve vzdělávání*

Naše sekularizované školství stojí stále na souboru předpokladů, ze kterých vycházela moderní věda. Newtonovsko-karteziánské paradigma se jednostranně orientovalo na rozumový přístup k poznání a na materiální a technologický růst a zcela opomnělo duchovní rozměr života. Stojíme na prahu změn. Současná postmaterialistická věda se zabývá oblastmi, které byly dříve vyřazeny z možného vědeckého zkoumání. Otevírají se témata povahy života, vztahu mozku a vědomí, smyslu vesmíru nebo zkoumání nemateriálních entit (např. mysl), které mají vliv na náš reálný svět. Nejde o nic menšího než o přehodnocení části předpokladů, na nichž naše kultura v posledních stoletích stála a zároveň do této doby nemyslitelné sblížení vědy a spirituality. Spirituální praktiky mají pozitivní dopad v kognitivní, emocionální, fyzické, spirituální i sociální oblasti a příznivě modifikují strukturu mozku, zlepšují imunitu a podporují expresi prospěšných genů.

09:45–10:45

prof. PhDr. Ivo Jirásek, PhD. *Prohlubování vztahovosti a zakotvenosti jako konstitutivní rys spirituální gramotnosti*

Usilí o kultivaci spirituální gramotnosti, tedy duchovních aspektů lidské existence, nemůže být vedeno pouze snahou o rozvoj osobnosti, jedince, individua. Přestože vědomé prožívání sebe sama jako celostného, totalitního fenoménu je charakteristické pro dějiny evropského myšlení, spirituální dimenze je vystavena na akceptaci nezbytné lidské vztahovosti a zakotvenosti, tedy na opoře o jinakost v podobě druhého člověka (na vztahu Já-Ty) i přírodního prostředí (způsob existence jako bytí ve světě). Respekt k tomuto „mezi“ (ve vztahu k druhému i k prostředí) je podstatou spirituálního přesahu, nikoliv víra v nadpřirozenou transcendenci sféry posvátného. Rozvoj spirituální gramotnosti tak předpokládá nejenom péči o duši, ale také o transpersonální dimenze lidského způsobu bytí.

prof. PhDr. Ivan Lukšík, CSc. a Mgr. Michaela Košútová Guillaume, PhD. *Partnerské vzťahy a vzdelávanie – prepojenie cez spiritualitu?*

Spiritualita je viacznačný a viacvrstvový koncept. S prejavmi spirituality sa stretávame u detí aj dospelých vo viacerých sférach života. V príspevku sa zamýšľame nad tým, čo spája spiritualitu vo vzdelávaní a v partnerských vzťahoch. Kvantitatívna empirická sonda medzi mladými ľuďmi (18 – 40 rokov, n=265) ukázala, že dimenzie spirituality: transcendencia, vnútorné zdroje, prepojenie s inými, cieľ a zmysel života (Howden) v partnerských vzťahoch a vo vzdelávaní spolu súvisia. Vplyv rôznych vzdelávacích pozícií a statusov partnerských vzťahov na tieto dimenzie spirituality je však diferencovaný.

10:45–11:15

coffee break

11:15–11:45

Mgr. Petr Soják, PhD. *Moje cesta, tvoje cesta*

V rámci svého příspěvku bych rád nabídl 25 let zkušeností s vedením osobnostně sociálně rozvojových seminářů pro VŠ studující ve studijním oboru/programu Sociální pedagogika a volný čas. Nejde mi primárně o podání přehledu obsahového rámce tří semestrálního sebezkušenostního pojetí OSR v pojetí seberozvojových skupin (mj. nejvíce hodin tzv. sociálně-psychologických výcviků na VŠ v ČR v rámci oblasti pomáhajících profesí - více než např. získávají studující psychologie či sociální práce). Cílem mé prezentace/příspěvku je poukázat na to, zda a jak se mění sebereflektivní jazyk studujících ve vztahu k sobě, k druhým, k profesi, co se s nimi děje skrze introspektivní a interakční jednání. Vedle prezentované zkušenosti budou základem data, která dlouhodobě sbíráme v rámci několikahodinových reflexí na tzv. metodickém kurzu. Ten považujeme za finálního komunitního vyústění sebezkušenostního růstu studujících. Přesah tohoto rozvoje vnímáme nejen z referencí zaměstnavatelů, u kterých se naši studující uplatňují, ale i v jejich potenciálu jako např. v rovině vhodných pregraduálů dle Evropské i České asociace pro psychoterapii.

11:45–12:15	<p>Mgr. Martina Turečková <i>Kovárna u Nebeského Glóbu (workshop – pokračuje po dobu konference)</i> “Když jsou dospělí na mši, Bůh si hraje s dětmi před kostelem”. Pojď před Kapli! Zvu Tě na nádvoří Konviktu do Kovárny u Nebeského Glóbu, kde do kousku měděného plíšku vtepeš to nejlepší, co v sobě máš. Co tam vždycky bylo a vždycky bude. Tepacím kladívkem budeš i Ty udávat rytmus konference. Dílčí dílka budeme zavěšovat vedle sebe. Začne tak postupně vznikat společná “zvonkohra”, která svým překvapivě jemným a něžným zvukem proteplí každé místo, na kterém bude jednou viset. Nezačneme ničím menším než Nebeským glóbem.</p>
12:15–13:15	oběd (ve vlastní režii)
13:15–14:15	<p>Mgr. Miroslava Jirásková, PhD. <i>Konstelace jako metoda s přesahem (workshop)</i> Zveme vás na workshop, kde se můžete seznámit a vyzkoušet prožitkové konstelace jako metodu s přesahem. Během workshopu se ponoříte do rituálního pole, které spojuje jednotlivce s celkem a umožňuje nahlédnout neuvědomované roviny mezilidských vztahů. Konstelace pomáhají odhalit skryté energie v systému, podporují změnu vnitřního obrazu reality a pocit sounáležitosti. Tato metoda, vyvinutá Bertem Hellingerem, není založena na logice, ale na prožitcích a tělesných reakcích. Je určena pro ty, kteří mají odvahu otevřít se změně a vydat se na cestu individuace. Těším se na vaši účast a důvěru.</p>
14:15–15:15	<p>Mgr. Filip Hlavinka, PhD. <i>Rituál na vzdělávacím kurzu a kurz jakožto rituál</i> Na kurzech pracujících se zážitkovou pedagogikou jsou někdy využívány rituály jako specifická forma významných programů. Příspěvek otevře nejen otázky po významu rituálů, ale bude se ptát, jestli samotný kurz jako celek nepředstavuje svého druhu rituál a co by z toho mohlo vyplývat.</p> <p>Mgr. Pavel Veselský, PhD. <i>Reflexivní zkušenost studentského self jako příklad uchopení přesahu v edukologickém kontextu</i> Reflexivita je jedním ze zavedených akademických konceptů, byť možná nejednotně oborově uchopeným, jenž potenciálně otevírá možnost zkoumání přesahu ve vzdělávání. Během konferenčního příspěvku bude i z tohoto úhlu pohledu představena několikaletá zkušenost s kurzem Reflexivita v edukologických vědách, který je vyučován na FF UP.</p>
15:15–15:45	coffee break
15:45–17:15	<p>Mgr. MgA. Jitka Patakiová <i>Rozvoj spirituální gramotnosti v předškolním vzdělávání</i> Náš příspěvek prezentuje výstupy přehledu literatury věnované rozvoji spirituální gramotnosti dětí v předškolním vzdělávání. Zabývá se konceptualizací nenáboženské spirituální gramotnosti ve vztahu k</p>

náboženství a v kontextu aktuálních požadavků na vzdělávání nejen dětí předškolního věku. Provedená analýza metodologie stávajících výzkumů mimo jiné odhalila, že dosud zjištěná data pocházejí z výzkumu s učiteli a dalšími pečujícími osobami, tj. nebyl zachycen výzkum přímo s dětmi předškolního věku. Z analyzovaných zdrojů vyplývá potřeba dalších výzkumů za účelem hlubšího porozumění fenoménu spirituality, možností rozvoje spirituální gramotnosti dětí prostřednictvím řízených aktivit i šířeji pojatého přístupu ke vzdělávání malých dětí. V naší přehledové studii jsme opakovaně naráželi na implicitní vztah spirituální gramotnosti a volné hry dětí i jejich aktérství (agency). Přehledová studie potvrdila neexistenci výzkumu spirituální gramotnosti v předškolním vzdělávání v České republice a nastínila rámec pro náš plánovaný výzkum.

Mgr. Jan Musil *Vztah k místu ,dark‘ turismu ve výuce moderních dějin*

(Terezín a žáci 9. ročníku) Příspěvek se zabývá proměnou vztahu k místu bytostně spjatým s holocaustem v českých zemích na úrovni žáků 9. ročníku základní školy. Žáci se tematikou holocaustu zabývají v rámci výuky moderních dějin v posledním ročníku, kdy vyučující mohou klást vyšší nároky na kognitivní i nonkognitivní domény žákovské osobnosti. Prostřednictvím jednodenní exkurze do Terezína se žáci seznámili s dějinami města, okolnostmi vzniku ghetta během druhé světové války a vytvořili si tak krátkodobý vztah s místem. Jeho intenzitu posléze zjistil nástroj PAI (Williams & Vaske, 2003) na vzorku dvou škol (N=95).

PhDr. Roman Kroufek, PhD. *Být v přírodě (i ve škole)*

Na základě analýzy empirických studií shrnuje příspěvek současné znalosti o vztahu člověka k přírodě, který je zde vnímán jako jedna z klíčových dimenzí spirituální gramotnosti. Pojmenovává benefity (v rovině fyzické, psychické i spirituální a citové), které jedinci pobyt v přírodě přináší a diskutuje jejich dosažitelnost v prostředí české školy. Rámcem mu jsou tradiční přístupy environmentální výchovy i nová podoba tématu v inovovaném Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání.